

AKADEMIA GÓRNICZO-HUTNICZA
IM. STANISŁAWA STASZICA W KRAKOWIE

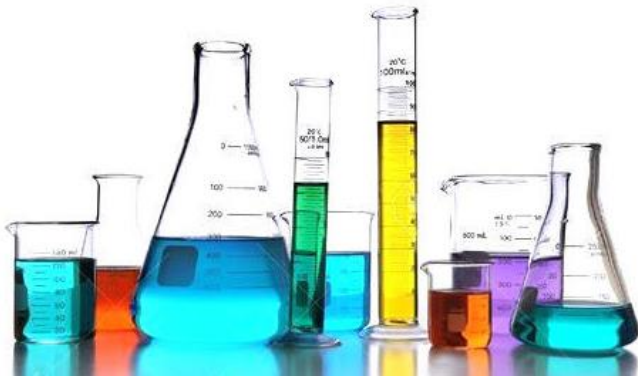

WYDZIAŁ
ODLEWNICTWA

Chemia roztworów

Dr hab. Urszula Lelek-Borkowska, prof. AGH

ROZTWORY

ROZTWORY

Roztwór – homogeniczna mieszanina składająca się z jednej lub więcej substancji rozpuszczonych w rozpuszczalniku

Rodzaj mieszaniny	roztwór	koloid	zawiesina
homogeniczność	homogeniczny	heterogeniczny	heterogeniczny
rozmiar cząsteczek, ϕ	$\phi < 1 \text{ nm}$	$1 \text{ nm} < \phi < 1000 \text{ nm}$	$1000 \text{ nm} < \phi$

Rodzaje roztworów

		substancja rozpuszczona		
		gaz	ciecz	ciało stałe
rozpuszczalnik	gaz	powietrze O_2 i inne gazy w N_2 	wilgoć woda w powietrzu 	dym popiół w powietrzu
	ciecz	napoje gazowane CO_2 w wodzie 	wódka etanol w wodzie 	słodkie napoje herbata
	ciało stałe	wodór w platynie 	wilgoć w drewnie 	stopy metali

KOLOIDY

Koloid fazowy – składa się z fazy ciągłej, czyli substancji rozpraszającej, zwanej też ośrodkiem dyspersyjnym lub dyspergującym i nierozpuszczalnej w nim fazy rozproszonej, czyli substancji zdyspergowanej.

Koloid cząsteczkowy - fazą rozproszoną są makrocząsteczki, na przykład polimery (żelatyna, skrobia, białka) – nie występuje wówczas wyraźna granica fazowa, bo cząsteczki rozpuszczalnika mogą wnikać do wewnątrz makrocząsteczki.

Rodzaje koloidów

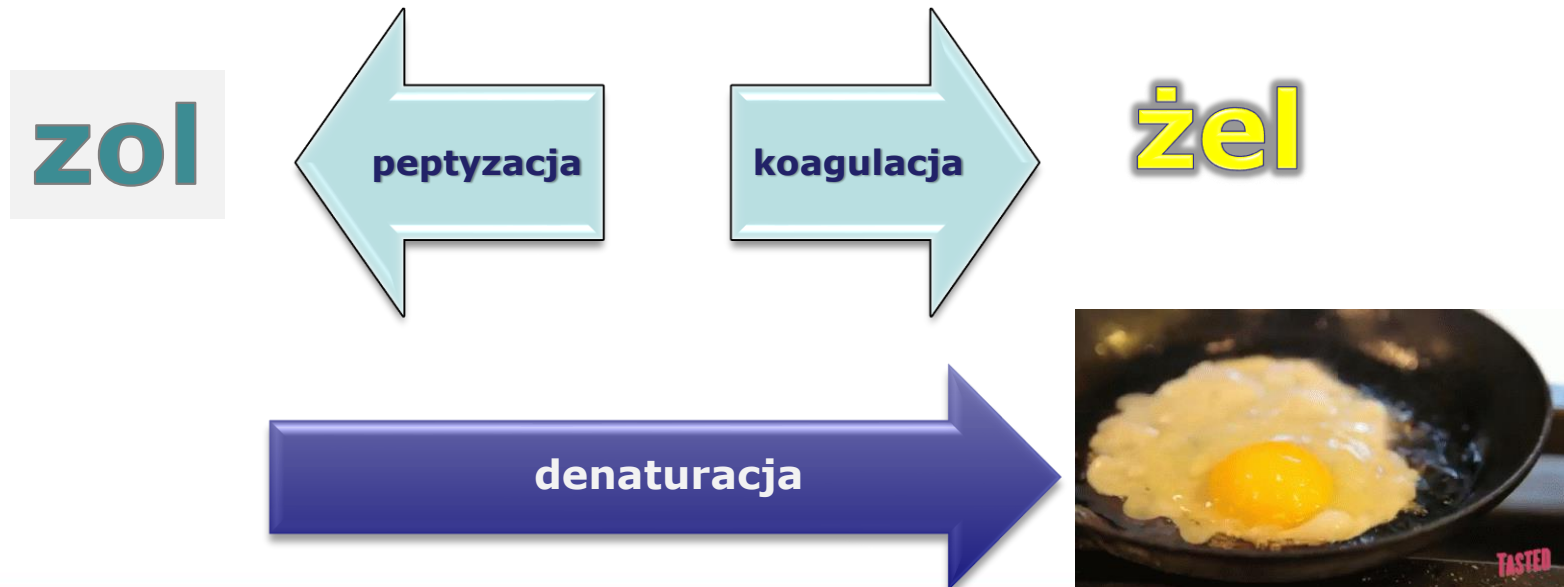
		faza zdyspergowana		
		gaz	ciecz	ciało stałe
faza dyspergująca	gaz	brak	 <p>aerozol ciekły</p>	 <p>aerozol stały</p>
	ciecz	 <p>piana</p>	 <p>emulsja</p>	 <p>zawiesina koloidalna</p>
	ciało stałe	 <p>aerożel</p>	 <p>emulsja stała</p>	 <p>zol stały</p>

Własności koloidów

koagulacja – zjawisko łączenia się cząstek fazy rozproszonej koloidu w większe zespoły tworzące nieregularną sieć (koagulat) (przejście zolu w żel)

peptyzacja – zjawisko odwrotne do koagulacji (żel w zol)

denaturacja – nieodwracalny proces przechodzenia zolu w żel

Efekt Tyndalla

Określanie składu roztworów

Skład roztworu podaje stężenie

- procent wagowy, stężenie procentowe (%w, C_p),
- procent objętościowy (%vol),
- ułamek molowy (x_i),
- stężenie molowe (C_m),
- stężenie normalne (C_N).

Procent wagowy (stężenie procentowe) – podaje ilość jednostek wagowych (np. gramów) substancji rozpuszczonej w 100 jednostkach (gramach) wagowych roztworu.

$$\%_w(C_p) = \frac{m_s}{m_{r-ru}} \cdot 100\% = \frac{m_s}{m_{rozp} + m_s} \cdot 100\% \quad [\%]$$

$\%_w$ – procent wagowy

C_p – stężenie procentowe,

m_s – masa substancji rozpuszczonej,

m_{r-ru} – masa roztworu,

m_{rozp} – masa rozpuszczalnika.

Przykład:

Obliczyć stężenie procentowe roztworu przygotowanego przez rozpuszczenie 25g NaCl w 150g wody.

Dane:

$$m_s = 25\text{g},$$

$$m_{\text{rozp}} = 150\text{g}.$$

Rozwiązanie:

$$\%_w = \frac{25\text{g}}{25\text{g} + 150\text{g}} \cdot 100\% = \frac{25\cancel{\text{g}}}{175\cancel{\text{g}}} \cdot 100\% = 14,28\%$$

Procent objętościowy – podaje ilość jednostek objętości substancji rozpuszczonej w 100 jednostkach objętości roztworu.

$$\%_{o_v} = \frac{V_s}{V_{r-ru}} \cdot 100\% = \frac{V_s}{V_{rozp} + V_s} \cdot 100\% \quad [\%]$$

$\%_{o_v}$ – procent objętościowy,

v_s – objętość substancji rozpuszczonej,

v_{r-ru} – objętość roztworu,

v_{rozp} – objętość rozpuszczalnika.

Przykład:

Jaki jest procent objętościowy roztworu, jeżeli 40cm^3 etanolu rozpuszczono w 60cm^3 wody?

Dane:

$$v_s = 40\text{cm}^3$$

$$V_{\text{rozp}} = 60\text{cm}^3$$

Rozwiązanie:

$$\%_V = \frac{40\text{cm}^3}{40\text{cm}^3 + 60\text{cm}^3} \cdot 100\% = \frac{40\text{cm}^3}{100\text{cm}^3} \cdot 100\% = 40\%$$

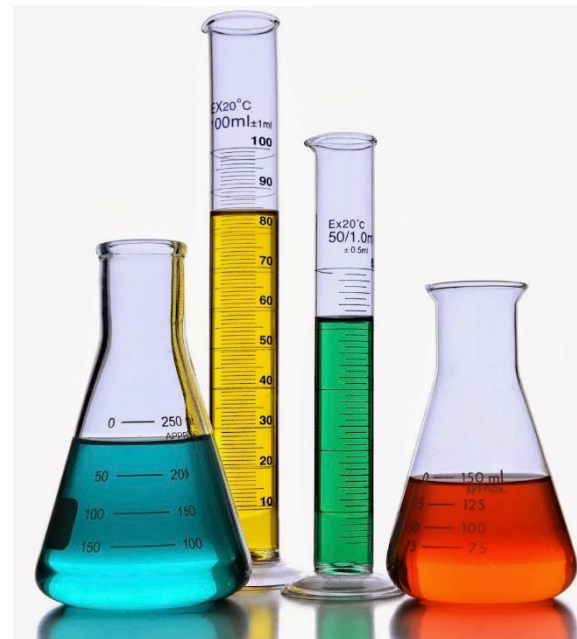
Ułamek molowy – podaje stosunek ilości moli jednego ze składników do sumy ilości moli wszystkich składników w roztworze.

$$x_s = \frac{n_s}{\sum_i n_i} = \frac{n_s}{n_1 + n_2 + \dots + n_i}$$

x_s – ułamek molowy,

n_s – ilość moli składnika,

$n_{1,2,\dots,i}$ – ilość moli składnika „i”,

$$\sum_i x_i = 1$$

Stężenie molowe – podaje ilość moli substancji rozpuszczonej w 1dm³ roztworu.

$$C_M = \frac{n}{v} = \frac{m_s}{M_s \cdot v} \left[\frac{\text{mol}}{\text{dm}^3} \right]$$

C_M – stężenie molowe,

n – ilość moli substancji rozpuszczonej,

v – objętość roztworu,

m_s – masa substancji rozpuszczonej,

M_s – masa molowa substancji rozpuszczonej.

kwas żołądkowy
0,1 M HCl

Stężenie normalne – podaje ilość gramorównoważników substancji rozpuszczonej w 1dm^3 roztworu.

$$C_N = \frac{g_s}{v} = \frac{m_s}{G_s \cdot v} \left[\frac{\text{wal}}{\text{dm}^3} \right]$$

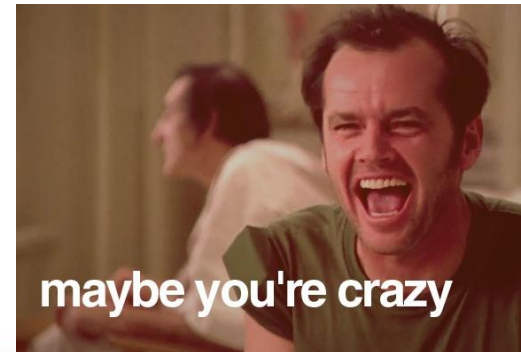
C_N – stężenie normalne,

g_s – ilość gramorównoważników substancji,

v – objętość roztworu,

m_s – masa substancji,

G_s – gramorównoważnik.

Gramorównoważnik – ilość gramów substancji powiązana z oddaniem lub przyjęciem jednego mola elektronów. Inaczej – masa molowa podzielona przez ogólną wartościowość dodatnią lub ujemną.

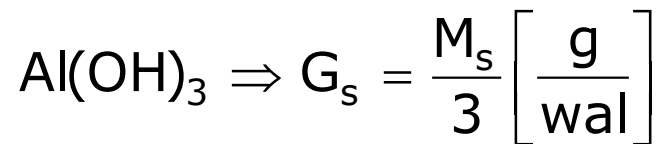
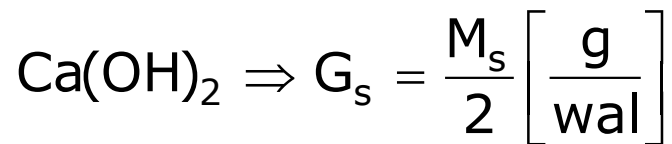
Kwasy – gramorównoważnik jest równy masie molowej podzielonej przez ilość atomów wodoru.

$$\text{H}_2\text{SO}_4 \Rightarrow G_s = \frac{M_s}{2} \left[\frac{\text{g}}{\text{wal}} \right]$$

$$\text{H}_3\text{PO}_4 \Rightarrow G_s = \frac{M_s}{3} \left[\frac{\text{g}}{\text{wal}} \right]$$

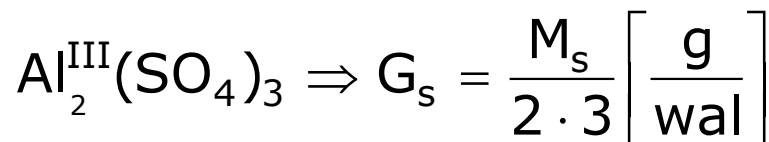
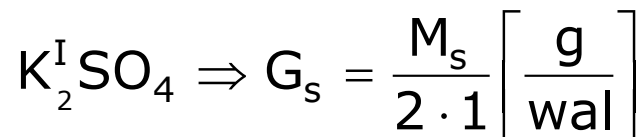
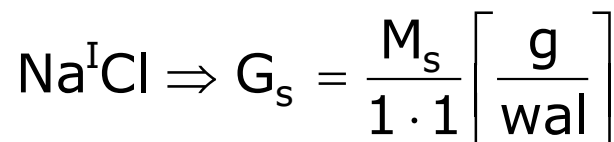

Wodorotlenki – gramorównoważnik jest równy masie molowej podzielonej przez ilość grup wodorotlenowych.

Sole – gramorównoważnik jest równy masie molowej podzielonej przez ilość atomów metalu pomnożoną przez jego wartościowość.

Sposoby powstawania roztworów

ROZPUSZCZANIE


```
graph TD; A[ROZPUSZCZANIE] --- B[REAKCJA]; A --- C[SOLWATACJA]; A --- D[DYSPERSJA];
```

REAKCJA

SOLWATACJA

DYSPERSJA

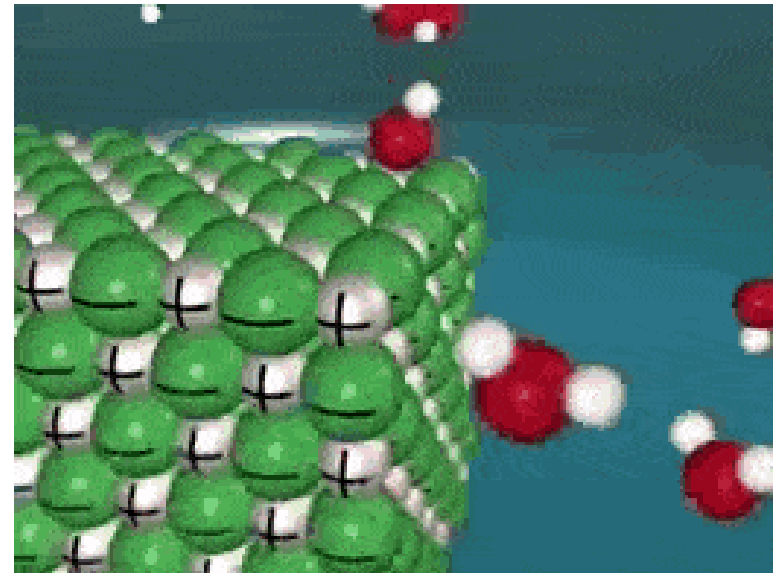
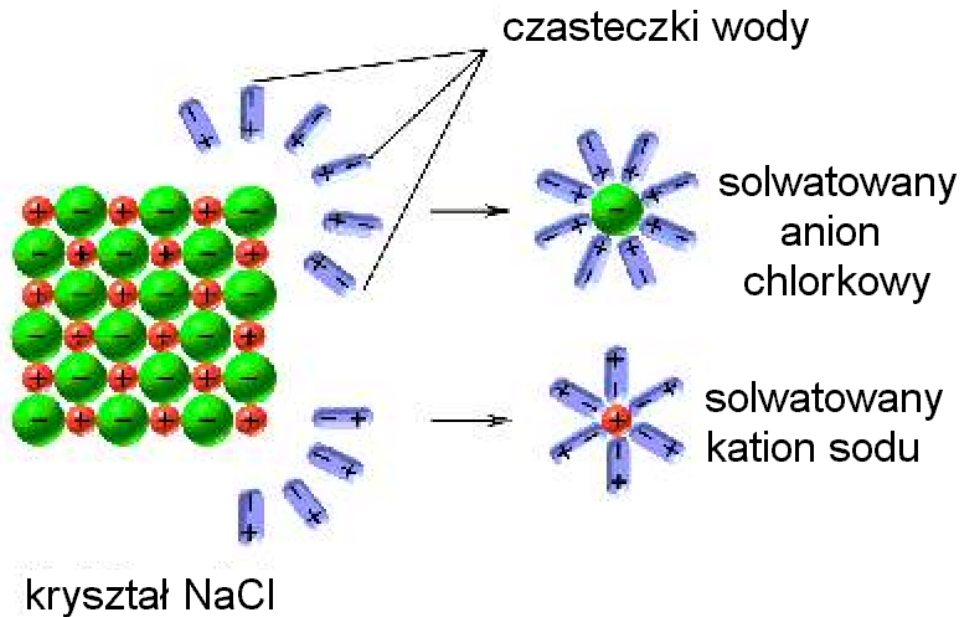
Rozpuszczanie w wyniku reakcji

Rozpuszczająca się substancja reaguje z cząsteczkami rozpuszczalnika lub innej, wcześniej rozpuszczonej substancji, tworząc nowy związek chemiczny.

Rozpuszczanie w wyniku solwatacji

Solvatacja (hydratacja) – polega na otaczaniu cząsteczek rozpuszczającej się substancji przez cząsteczki rozpuszczalnika (wody).

Rozpuszczanie w wyniku dyspersji

Dyspersja – mieszanie się dwóch substancji w wyniku dyfuzji i oddziaływań międzycząsteczkowych, zachodzi głównie w gazach.

Rozpuszczalność

Rozpuszczalność – ilość substancji rozpuszczonej w określonym rozpuszczalniku w określonych warunkach temperatury i ciśnienia.

Roztwór w stanie równowagi z osadem (taki, w którym nie można rozpuścić więcej substancji) nazywamy **nasyconym**.

nienasycony

nasycony

przesycony

Maksymalną rozpuszczalność często wyraża się jako maksymalne stężenie (stężenie roztworu nasyconego) i wyraża się w gramach na 100 g rozpuszczalnika.

$$s_s = \frac{m_s}{m_{\text{rozp}}} \left[\frac{\text{g}}{100\text{g}} \right]$$

s_s – rozpuszczalność,

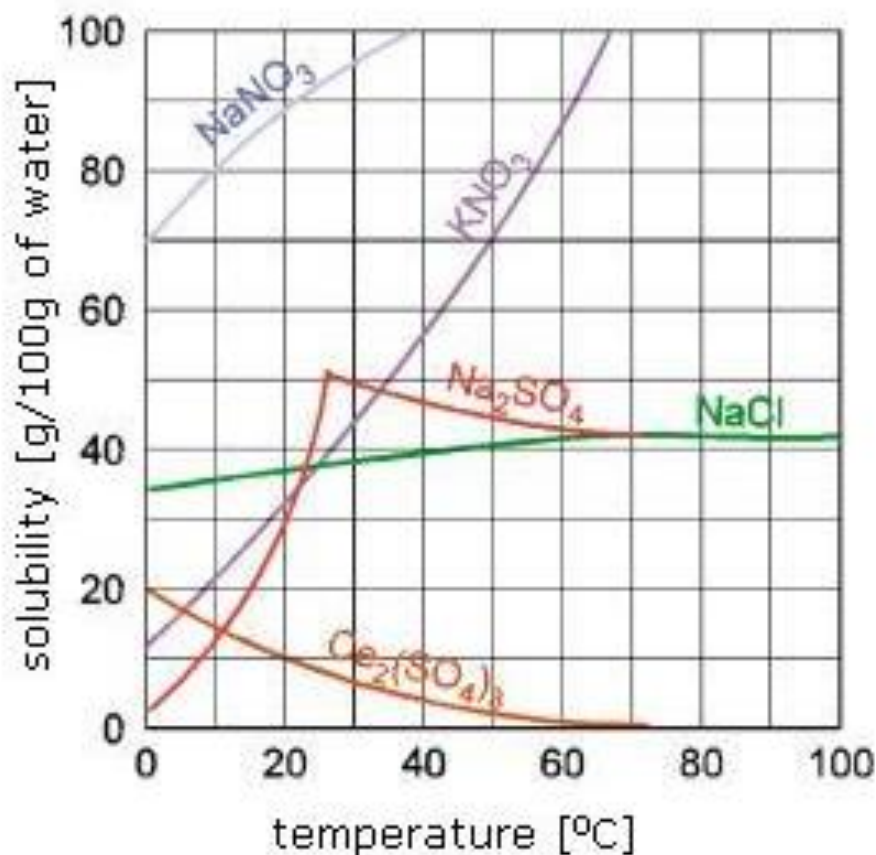
m_s – masa substancji,

m_{rozp} – masa rozpuszczalnika.

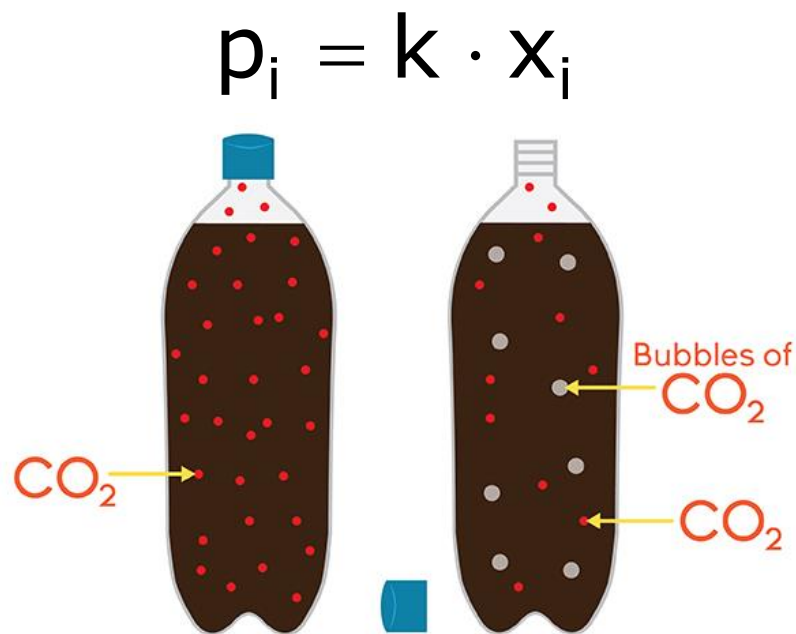
Wpływ temperatury na rozpuszczalność

Wpływ temperatury zależy od efektu cieplnego procesu rozpuszczania: $\Delta H < 0 \Rightarrow T \uparrow - s \uparrow$, $\Delta H > 0 \Rightarrow T \uparrow - s \downarrow$.

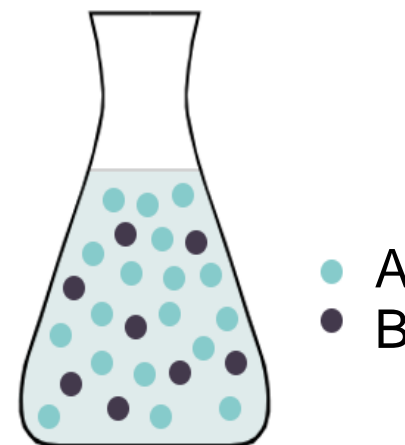
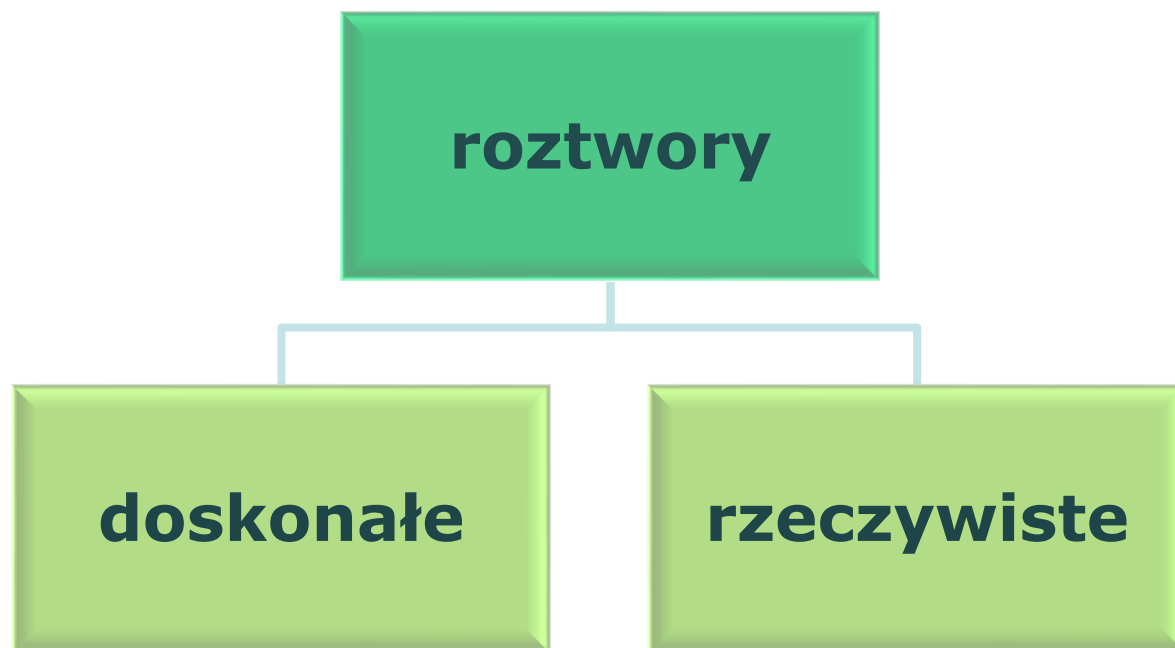
Wpływ ciśnienia na rozpuszczalność

Prawo Henry'ego:

W stałej temperaturze ilość rozpuszczonego gazu jest proporcjonalna do ciśnienia cząstkowego gazu w równowadze z cieczą.

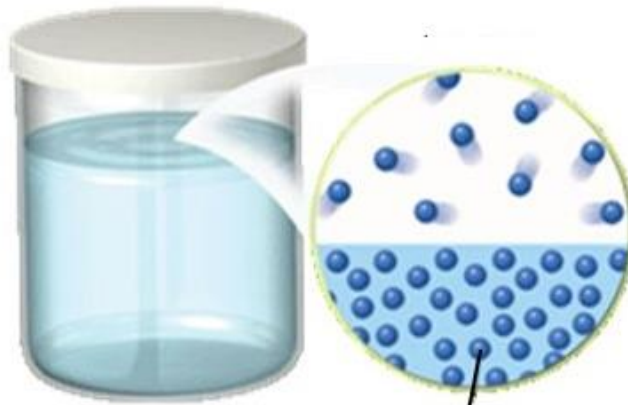
Fizykochemiczne właściwości roztworów

siły międzycząsteczkowe
 $A-B = A-A \text{ i } B-B$

siły międzycząsteczkowe
 $A-B > A-A \text{ i } B-B$

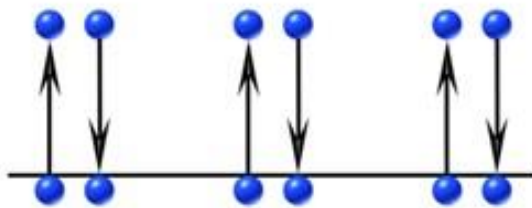
Prężność par nad roztworem

rozpuszczalnik

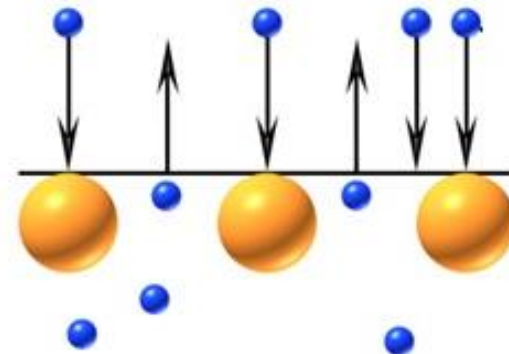

substancja rozpuszczona

$p_{\text{rozpuszczalnika}}$

$>$

p_{roztworu}

Prawo Raoult'a – ciśnienie par

prawo Raoult'a – ciśnienie cząstkowe par składnika nad roztworem jest proporcjonalne do ciśnienia, jakie wykazywałby czysty składnik oraz jego ułamka molowego.

$$p_i = p_i^0 \cdot x_i$$

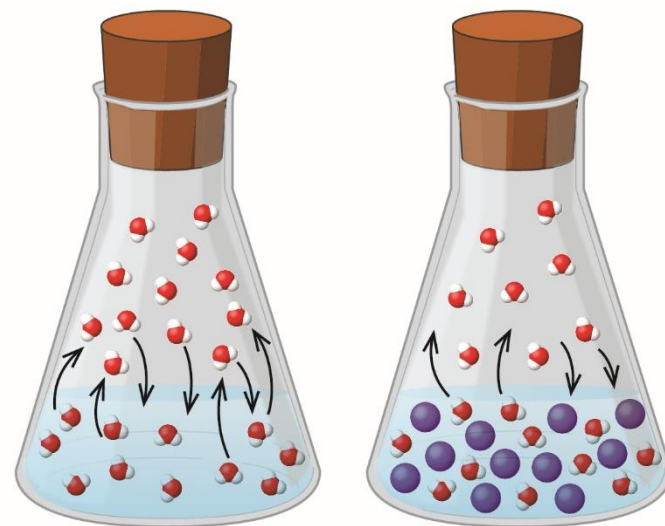
$$p = \sum_i p_i^0 \cdot x_i$$

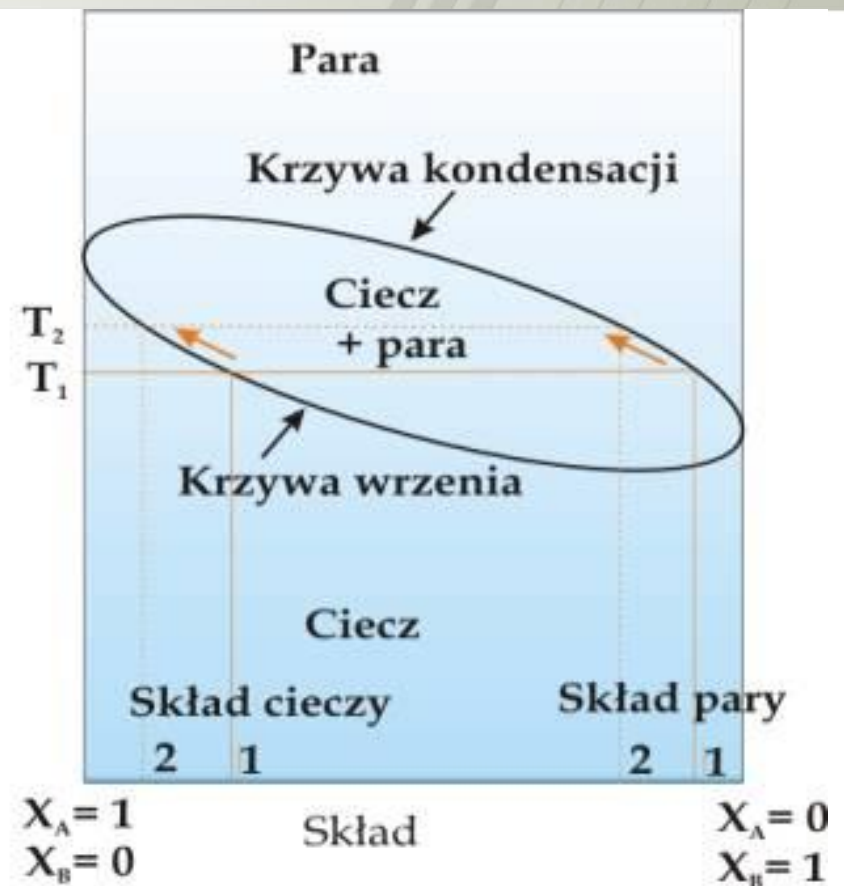
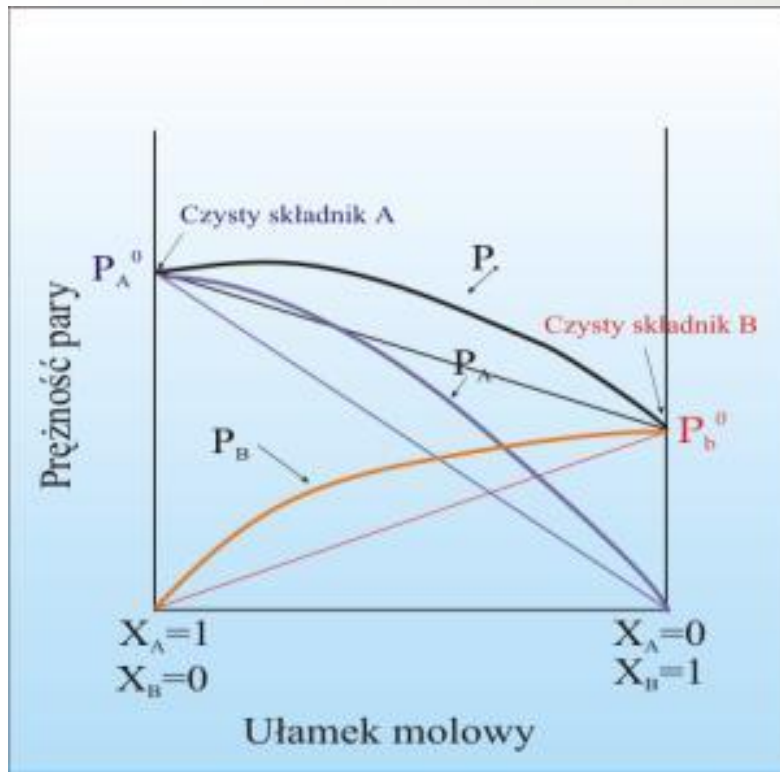
p_i – ciśnienie pary składnika „i”,

p_i^0 – ciśnienie par nad czystym składnikiem „i”,

x_i – ułamek molowy składnika „i”,

p – ciśnienie całkowite nad roztworem.

Zależność ciśnienia par składników nad roztworem od składu roztworu idealnego.

Roztwory doskonałe i rzeczywiste

	Roztwór doskonały	Roztwór rzeczywisty
oddziaływania międzycząsteczkowe	$A-B = A-A, B-B$	$A-B > A-A, B-B$
entalpia tworzenia	$\Delta H \approx 0$	$\Delta H \neq 0$
efekt objętościowy	nie występuje	występuje
prawo Raoult'a	spełnia	odchylenia

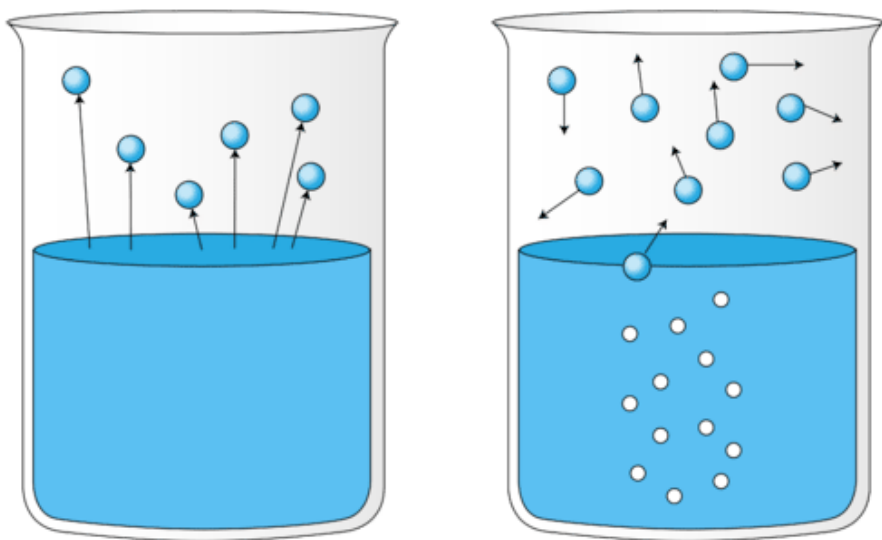
Krzepnięcie

Temperatura krzepnięcia – temperatura, w której fazy ciekła i stała są ze sobą w równowadze. Przy odpowiedniej czystości substancji schładzanej i pod pewnymi warunkami jest możliwe schłodzenie substancji w postaci ciekłej poniżej jej temperatury krzepnięcia. Ciecz taka nosi nazwę cieczy przechłodzonej.

Wrzenie

Temperatura wrzenia – temperatura, przy której ciśnienie powstającej pary (ciśnienie pary nasyconej) jest równe ciśnieniu otoczenia, skutkiem czego parowanie następuje w całej objętości cieczy (dana substancja wrze).

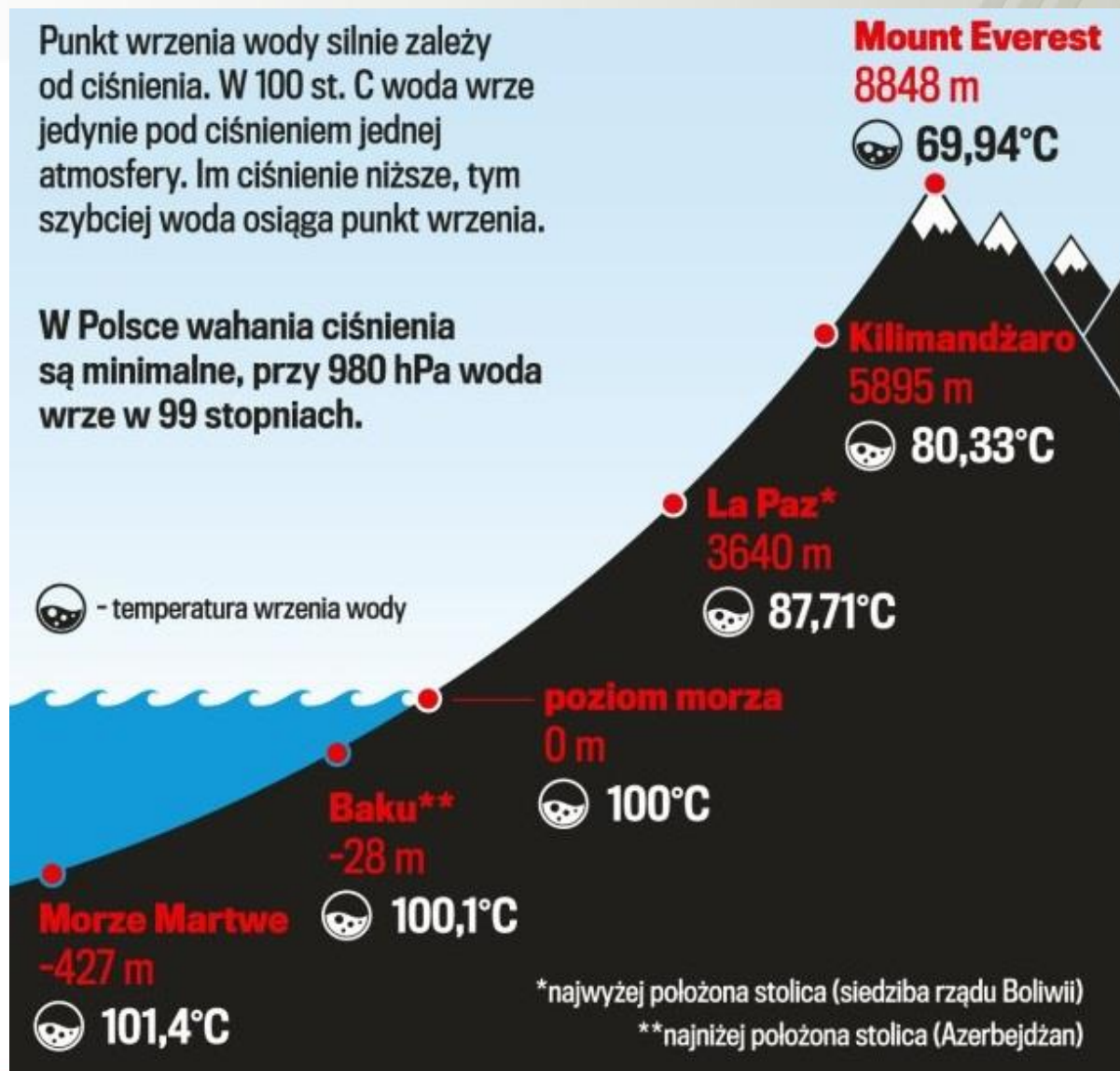

Zależność temperatury wrzenia od ciśnienia

Punkt wrzenia wody silnie zależy od ciśnienia. W 100 st. C woda wrze jedynie pod ciśnieniem jednej atmosfery. Im ciśnienie niższe, tym szybciej woda osiąga punkt wrzenia.

W Polsce wahania ciśnienia są minimalne, przy 980 hPa woda wrze w 99 stopniach.

 - temperatura wrzenia wody

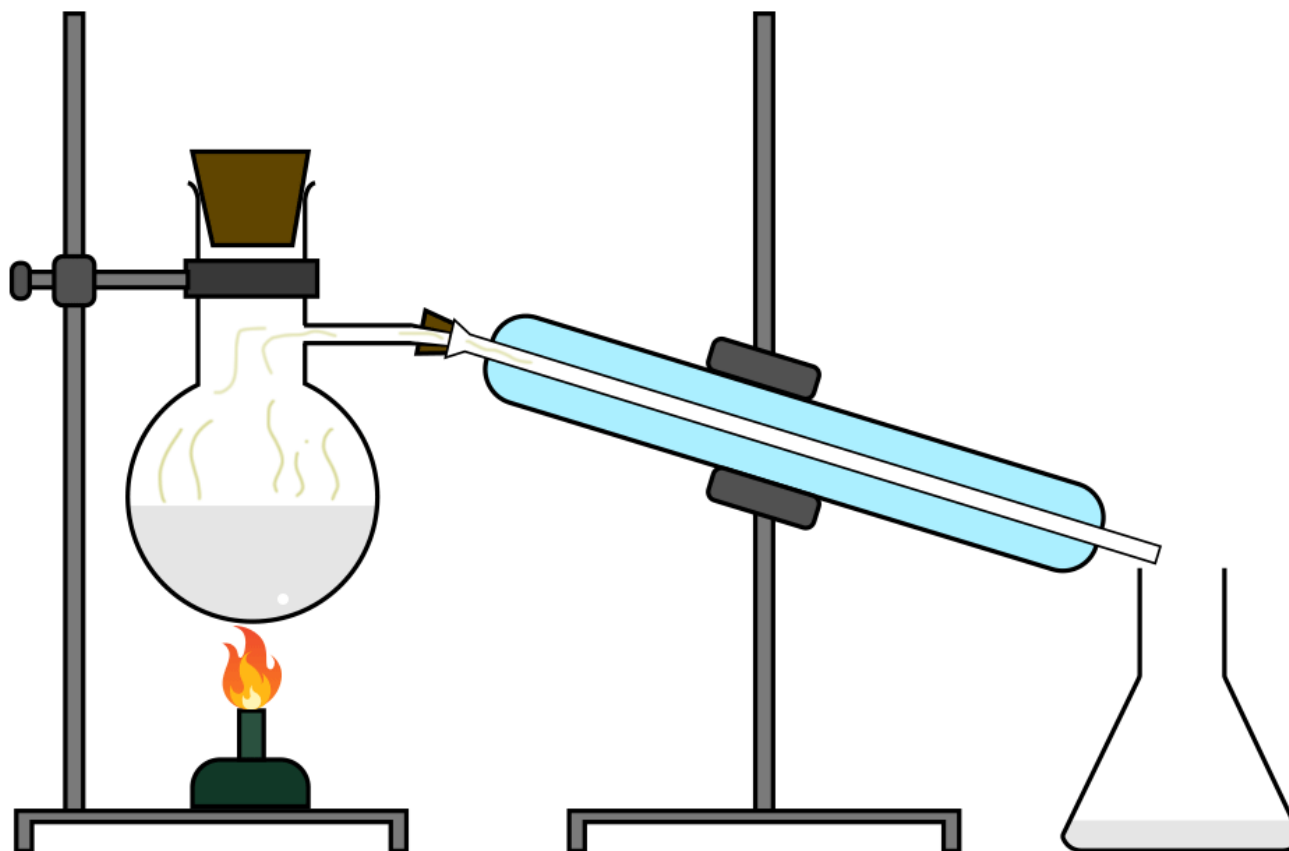

*najwyżej położona stolica (siedziba rządu Boliwii)

**najniższej położona stolica (Azerbejdżan)

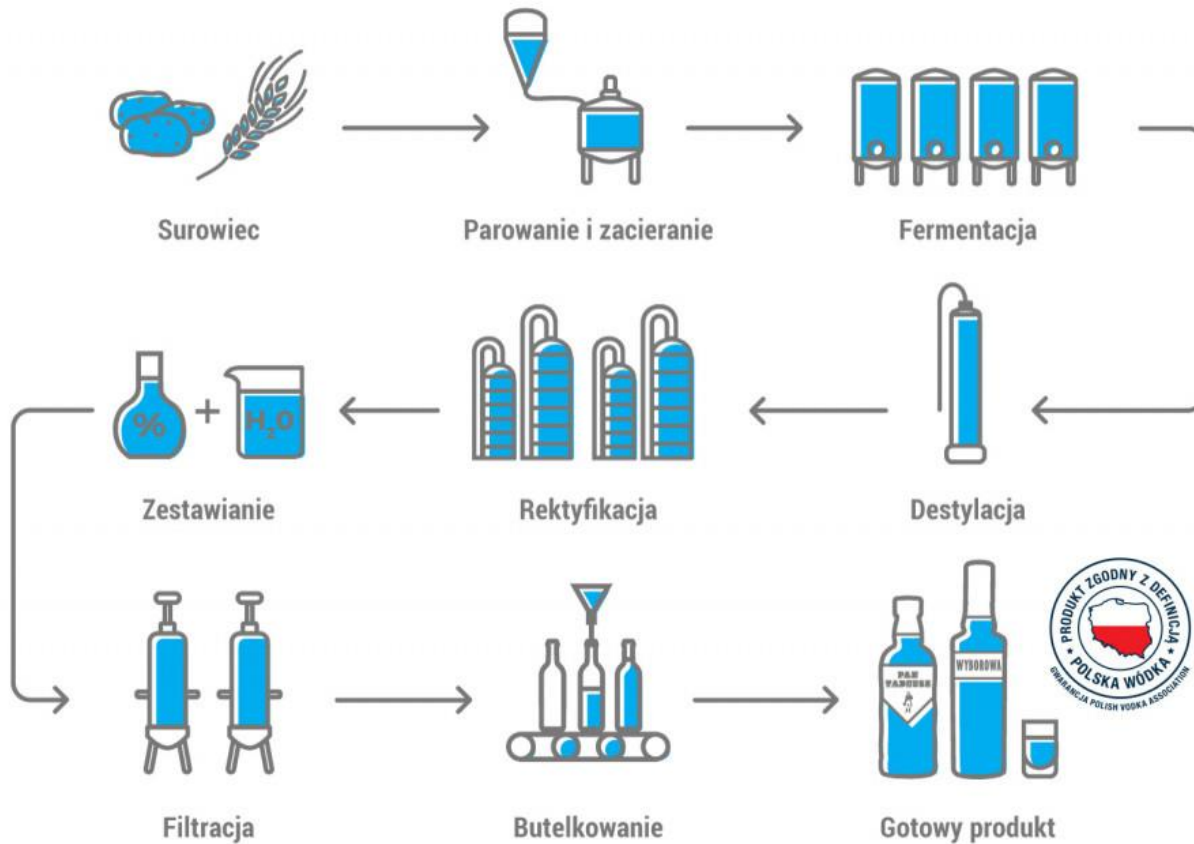

Destylacja, rektyfikacja

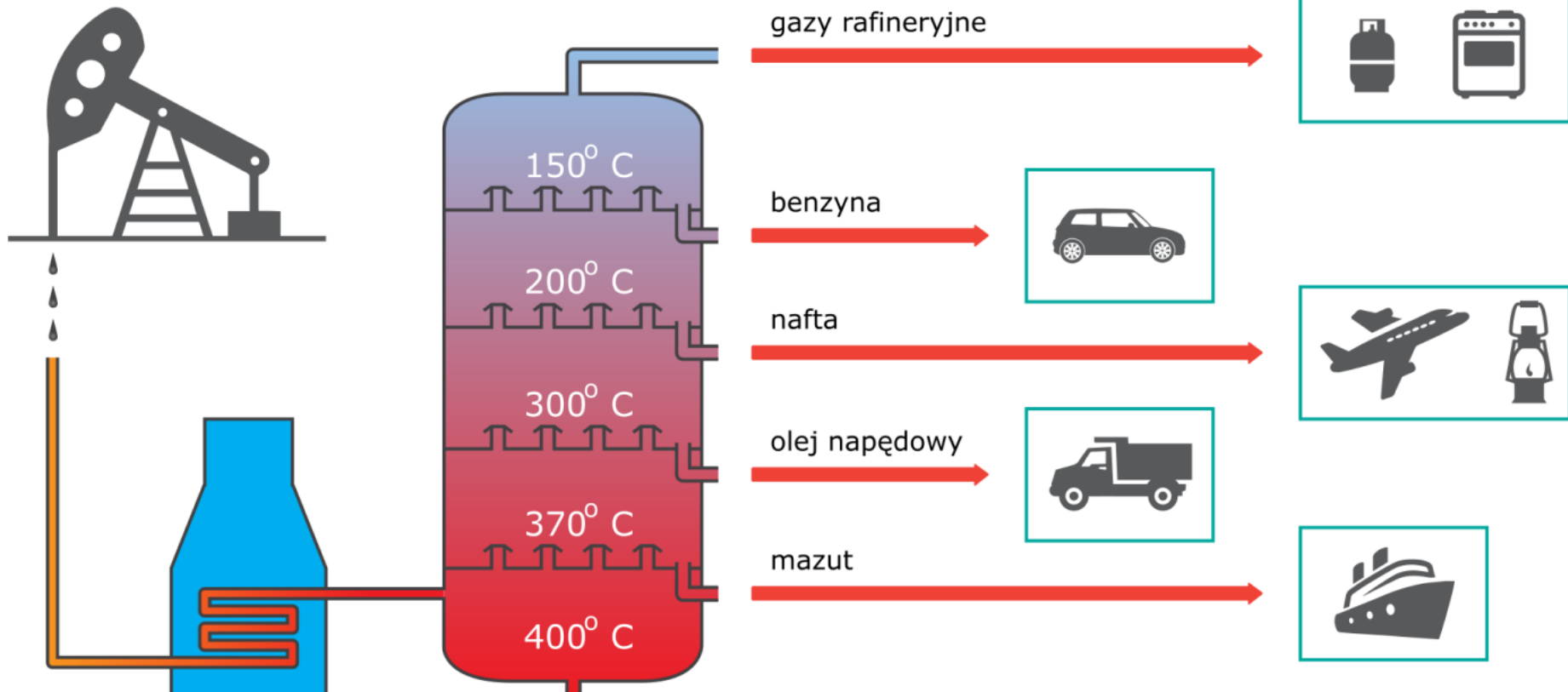
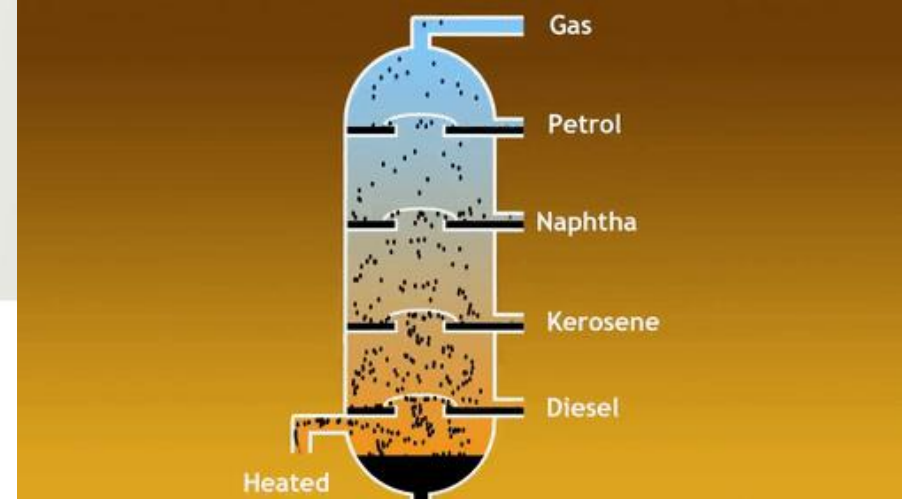

Destylacja, rektyfikacja

TAK POWSTAJE POLSKA WÓDKA!

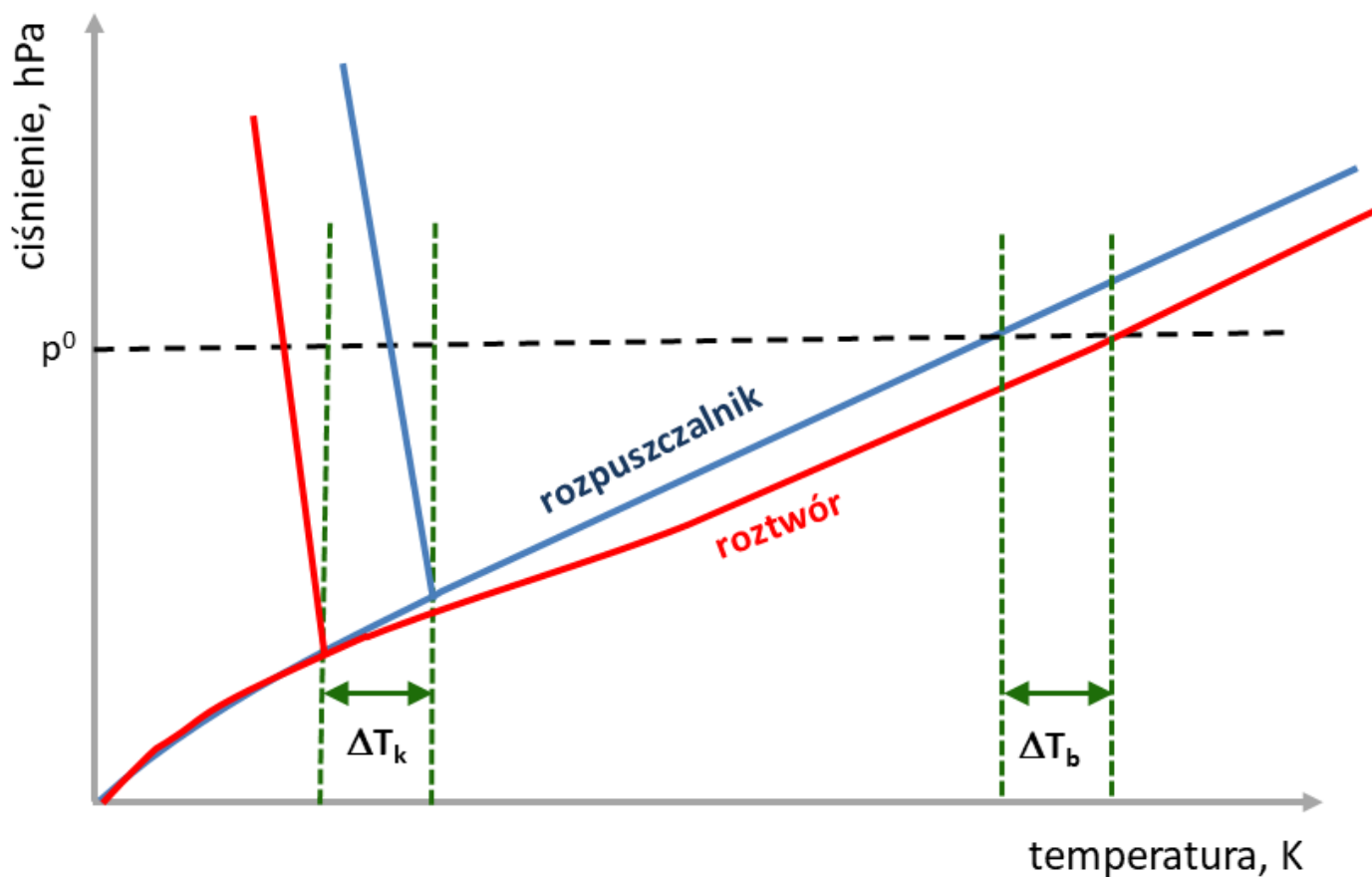

Destylacja frakcyjna

Temperatura wrzenia i krzepnięcia roztworu

Wzrost stężenia roztworu powoduje podniesienie temperatury wrzenia i obniżenie temperatury krzepnięcia

Temperatura wrzenia i krzepnięcia roztworu

Podniesienie temperatury wrzenia:

$$\Delta T_b = K_E \cdot C_m = K_E \cdot \frac{m_s}{M_s \cdot m_{sol}}$$

K_E – stała ebullioskopowa,
 C_m – stężenie molarne.

Temperatura wrzenia i krzepnięcia roztworu

Obniżenie temperatury krzepnięcia:

$$\Delta T_s = K_c \cdot C_m = K_c \cdot \frac{m_s}{M_s \cdot m_{sol}}$$

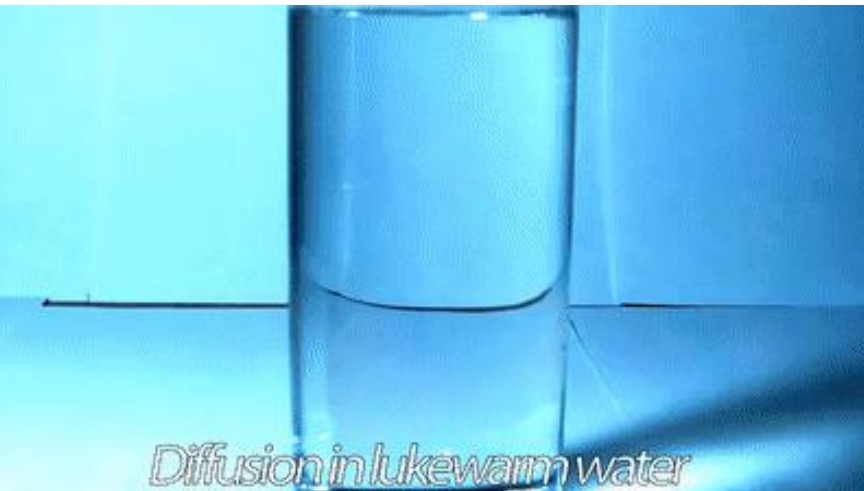
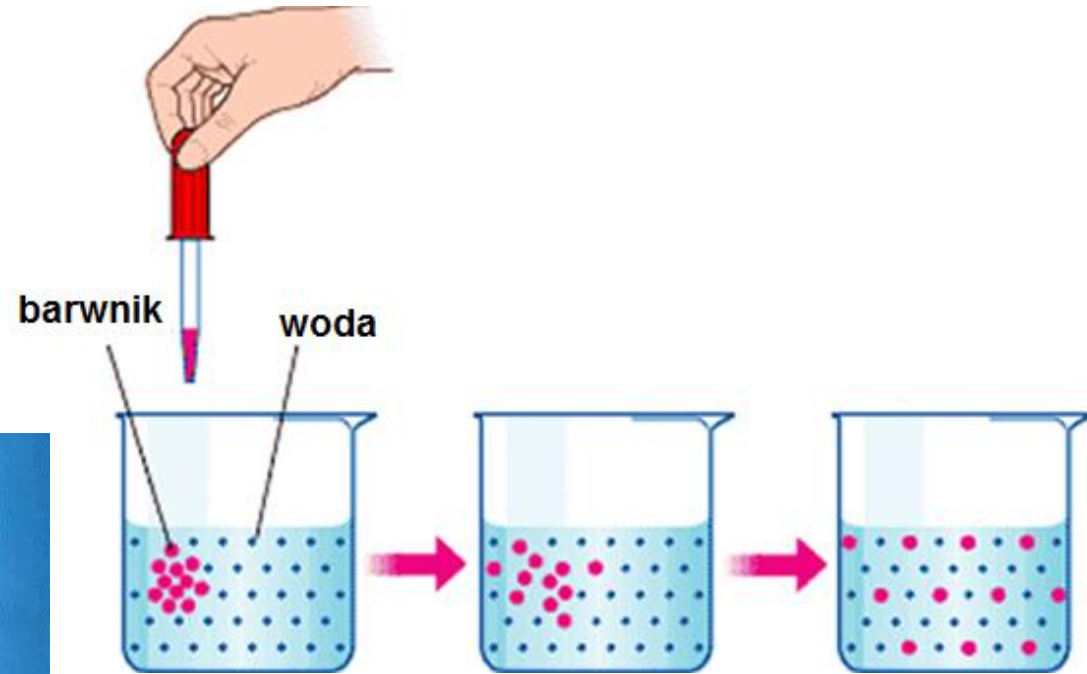

C_m – stężenie molarne,
 K_c – stała krioskopowa.

Dyfuzja

Proces dyfuzji – proces polegający na przemieszczaniu się substancji z obszaru o wyższym stężeniu do obszaru o niższym stężeniu.

Prawo dyfuzji Ficka

$$v = -D \cdot A \cdot \Delta C$$

v – prędkość dyfuzji,

A – powierzchnia,

D – współczynnik dyfuzji,

ΔC – gradient stężenia.

$$D = D_0 \cdot e^{-\frac{E_a}{RT}}$$

D_0 – maksymalny współczynnik dyfuzji (dla nieskończonej T),

E_a – energia aktywacji,

T – temperatura,

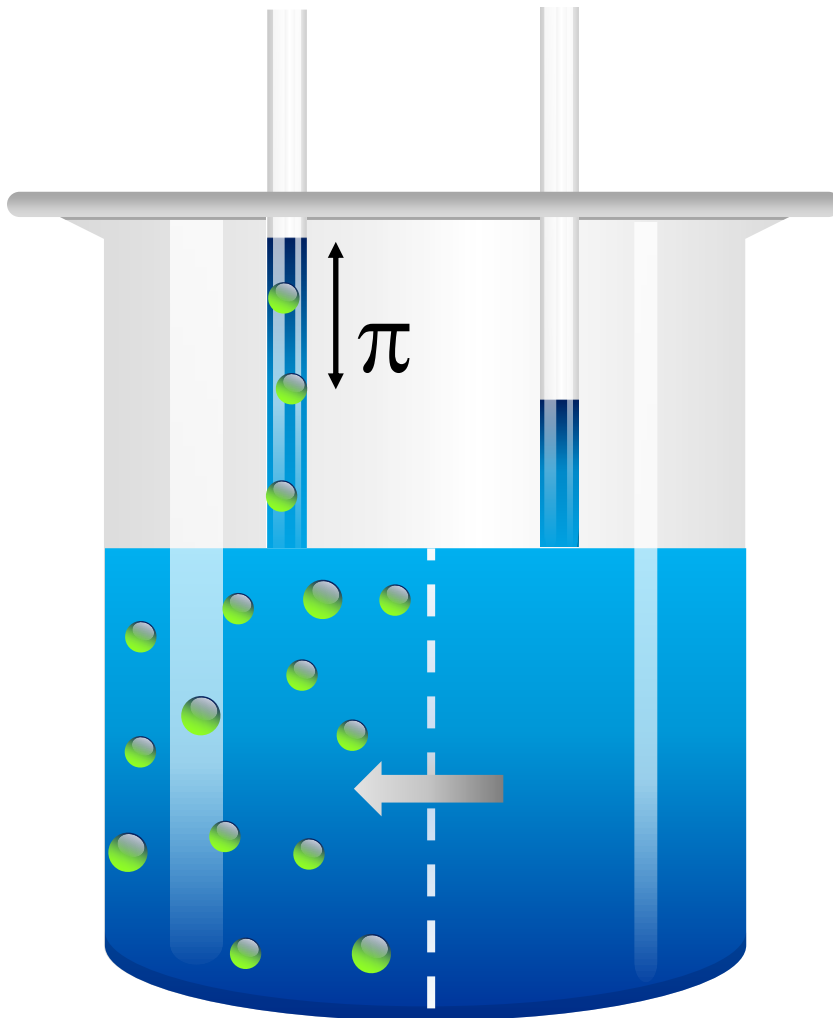
R – stała gazowa.

Osmoza

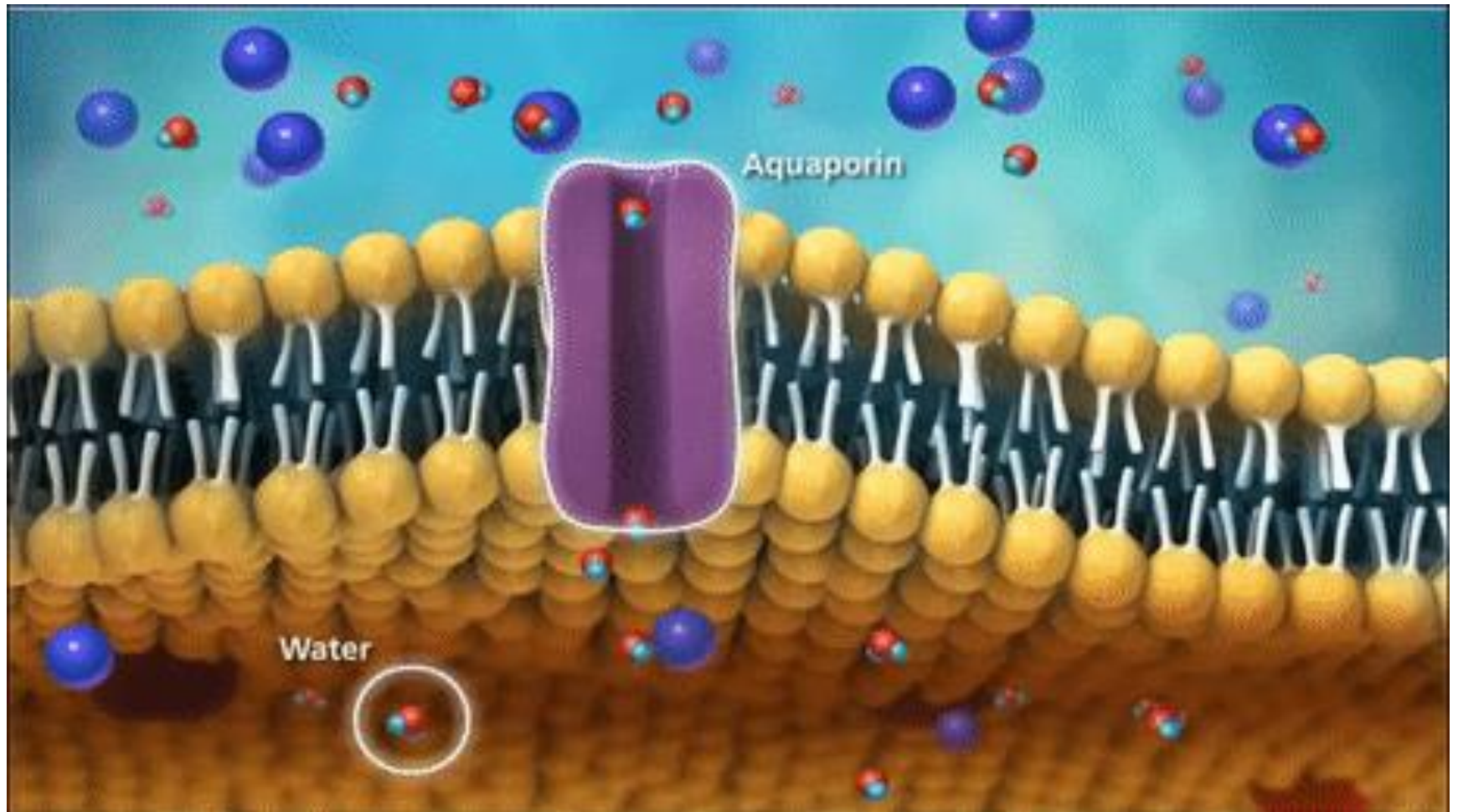
Osmoza - dyfuzja cząsteczek rozpuszczalnika przez membranę półprzepuszczalną, oddzielającą dwa roztwory różniące się potencjałami chemicznymi. Różnica potencjałów chemicznych wynika z różnicy składu (stężenia) roztworów.

Błona półprzepuszczalna musi być przepuszczalna dla rozpuszczalnika, a nieprzepuszczalna dla substancji rozpuszczonej. Proces ten powoduje gradient ciśnienia po obu stronach membrany.

$$\Pi = \Delta C \cdot RT$$

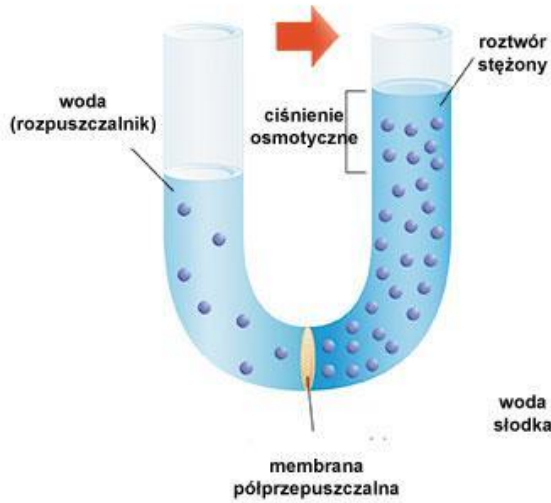
Π – ciśnienie osmotyczne,
 ΔC – gradient stężenia.

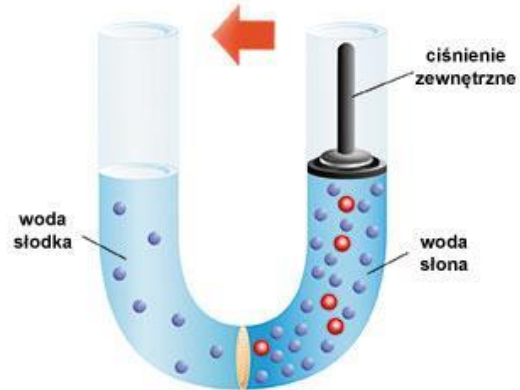

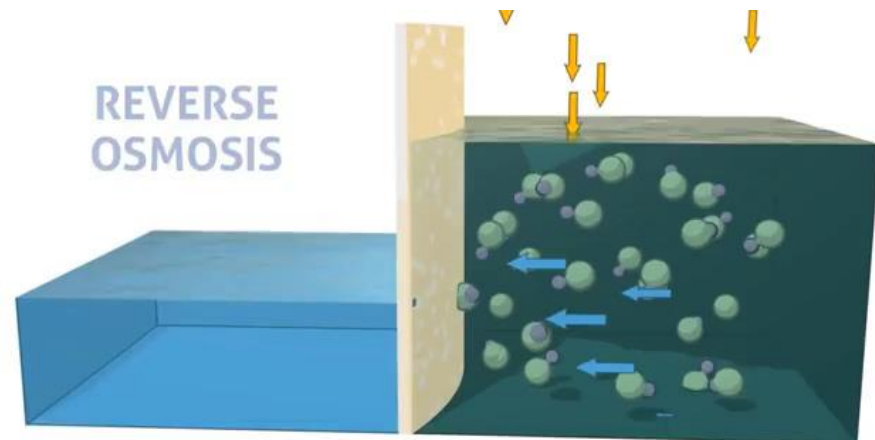
Osmoza

Odwrócona osmoza

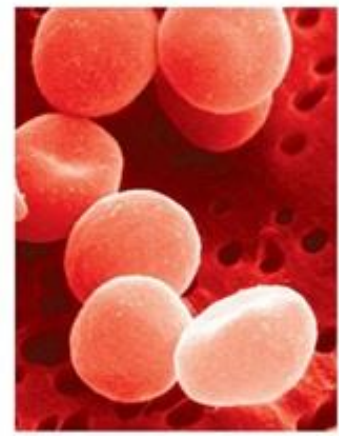
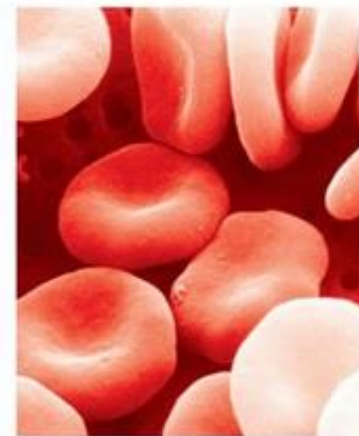
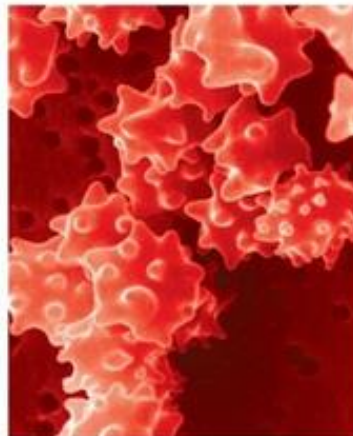
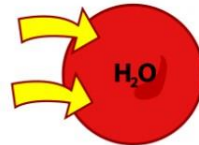
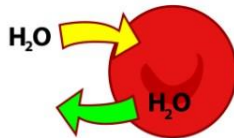
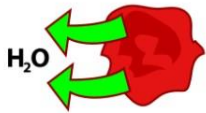
REVERSE OSMOSIS

Hipertoniczny

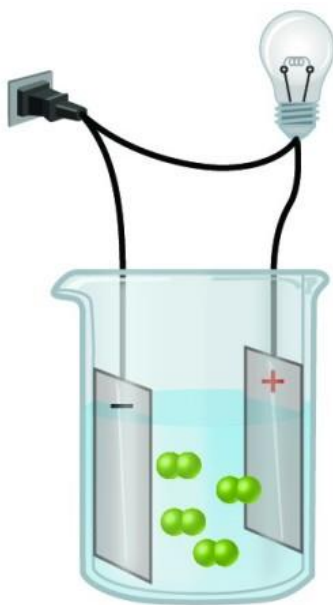
Izotoniczny

Hipotoniczny

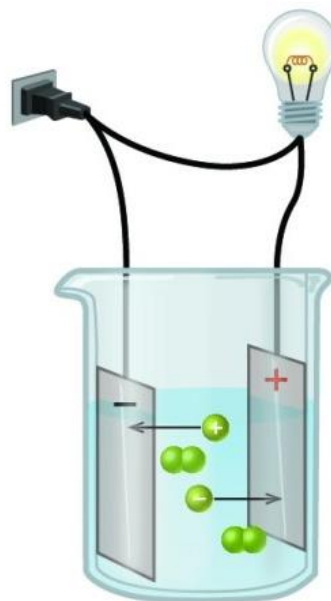

Dysocjacja

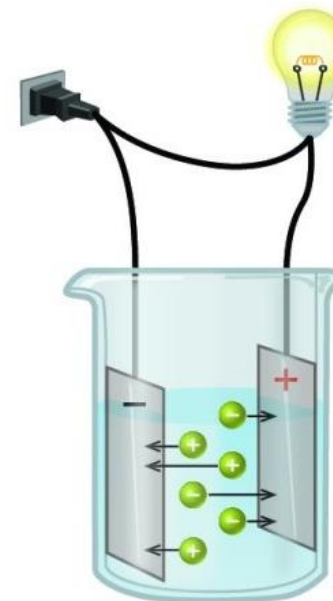
Dysocjacja – rozpad cząsteczek na jony pod wpływem rozpuszczalnika. Dysocjujące cząsteczki nazywamy **elektrolitami**. Mają one zdolność przewodzenia prądu.

etanol

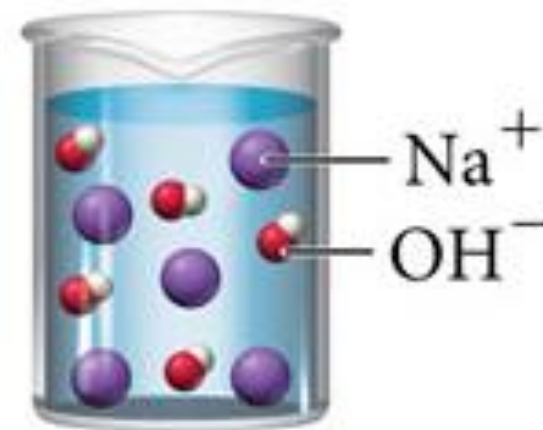

CH_3COOH

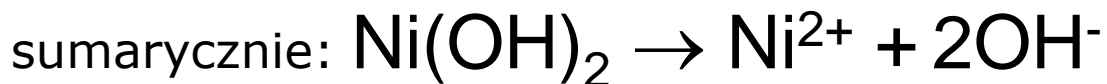
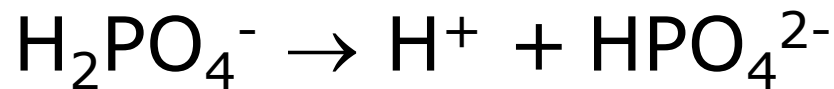
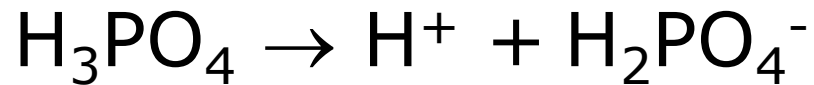

NaCl

Dysocjacja

Dysocjacja wielostopniowa

Stopień dysocjacji – zdolność substancji do dysocjacji – stosunek ilości cząsteczek dysocjujących do ogólnej ilości cząsteczek w roztworze.

$$\alpha = \frac{n_{zd}}{n_0}$$

n_{zd} – ilość cząsteczek zdysocjowanych,

n_0 – całkowita ilość cząsteczek w roztworze.

Elektrolity

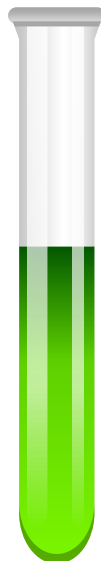
wodorotlenki
metali alkalicznych:
Li, Na, K, Rb,
Cs, Ca, Sr, Ba

kwasy:
HCl, HBr, HI, H₂SO₄,
HNO₃, HClO₄,

wszystkie sole

MOCNE

$\alpha \approx 1$

H₃PO₄
Be(OH)₂
Mg(OH)₂

ŚREDNIEJ MOCY

$0,1 < \alpha < 1$

H₂CO₃, H₂S
H₂SO₃, HNO₂

kwasy organiczne

pozostałe wodorotlenki
NH₄OH,

SŁABE

$\alpha < 0,1$

Stopień dysocjacji zależy od:

- rodzaju rozpuszczalnika,
- temperatury,
- stężenia,
- obecności innych elektrolitów (efekt wspólnego jonu).

stężenie HCl [mol/dm ³]	α
10	0,17
1	0,78
0,1	0,91

Stała dysocjacji – stała równowagi reakcji dysocjacji.

$$K_d = \frac{C_{A^{n+}}^m \cdot C_{B^{m-}}^n}{C_{A_m B_n}}$$

K_d – stała dysocjacji,

$C_{A^{n+}}$, $C_{B^{m-}}$ – stężenia jonów,

$C_{A_m B_n}$ – stężenie cząsteczek niezdisocjowanych.

Prawo rozcieńczeń Ostwalda

Prawo rozcieńczeń Wilhelma Ostwalda podaje zależność stałej dysocjacji od stopnia dysocjacji i stężenia. prawo to stosuje się wyłącznie do elektrolitów słabych ($\alpha < 0,1$).

$$K_d = \frac{c \cdot \alpha^2}{1 - \alpha}$$

K_d – stała dysocjacji,
 c – stężenie elektrolitu,
 α – stopień dysocjacji.

**Friedrich
Wilhelm
Ostwald**
(1853–1932)

Aktywność jonów

Aktywność – inaczej stężenie rzeczywiste podaje ilość cząsteczek w roztworze i oddziaływania pomiędzy nimi.

$$a_i = f_i \cdot c_i$$

a_i – aktywność składnika „i”,

f_i – współczynnik aktywności składnika „i”,

c_i – stężenie składnika „i”.

Dla roztworów rozcieńczonych $f_i \rightarrow 1$, więc $a_i = c_i$.

Iloczyn rozpuszczalności

Dla trudno rozpuszczalnych soli mianownik w wyrażeniu na stałą dysocjacji można przyjąć za wartość stałą.

$$K_d = \frac{c_{A^+}^m \cdot c_{B^-}^n}{c_{A_mB_n}}, \quad c_{A_mB_n} = \text{const.}$$

$$L = c_{A^+}^m \cdot c_{B^-}^n$$

L – iloczyn rozpuszczalności, iloczyn stężeń jonów trudno rozpuszczalnej soli w jej roztworze nasyconym w określonych warunkach(T,P).

$$L_{\text{CaSO}_4} = C_{\text{Ca}^{2+}} \cdot C_{\text{SO}_4^{2-}}$$

$$L_{\text{CaSO}_4} = 4,93 \cdot 10^{-5} \approx 0,00005$$

$$L_{\text{PbI}_2} = C_{\text{Pb}^{2+}} \cdot C_{\text{I}^-}^2$$

$$L_{\text{PbI}_2} = 9,8 \cdot 10^{-9} \approx 0,000000001$$

Iloczyn rozpuszczalności

Wzór	Iloczyn rozpuszczalności
CaCO_3	$3,36 \cdot 10^{-9}$
PbI_2	$9,80 \cdot 10^{-9}$
AgCl	$1,77 \cdot 10^{-10}$
BaSO_4	$1,08 \cdot 10^{-10}$
Fe(OH)_2	$4,87 \cdot 10^{-17}$
Hg_2Cl_2	$1,43 \cdot 10^{-18}$
CdS	$2,51 \cdot 10^{-26}$
Sn(OH)_2	$5,45 \cdot 10^{-27}$
Fe(OH)_3	$2,79 \cdot 10^{-39}$

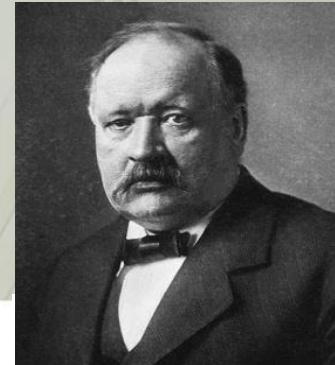

Tabela rozpuszczalności

	NH ₄ ⁺	Na ⁺	K ⁺	Mg ²⁺	Ca ²⁺	Ba ²⁺	Ag ⁺	Hg ²⁺	Pb ²⁺	Cu ²⁺	Sn ²⁺	Zn ²⁺	Mn ²⁺	Fe ²⁺	Fe ³⁺	Al ³⁺	Cr ³⁺
OH ⁻				▽	○		▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽
Cl ⁻							▽		○	■			■	■	■		■
Br ⁻							▽	○	○	■			■	■	■		■
I ⁻							▽	▽	▽	○	○		■	■	○		■
S ²⁻				○	○		▽	▽	▽	▽	■	▽	▽	▽	▽	▽	▽
SO ₃ ²⁻					▽	▽	▽	▽	▽	○	○	○	▽	■	○	▽	■
SO ₄ ²⁻					○	▽	○		▽	■			■	■	■		■
NO ₃ ⁻										■			■	■	■		■
CO ₃ ²⁻				▽	▽	▽	▽	■	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽
PO ₄ ³⁻				▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽
SiO ₃ ²⁻				▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽	▽
CH ₃ COO ⁻							▽			▽			■	■			■

 Substancja rozpuszczalna w roztworze wodnym
 Substancja słabo rozpuszczalna w roztworze wodnym

 Substancja praktycznie nierozpuszczalna w roztworze wodnym
 W roztworze zachodzą skomplikowane reakcje

**Svante
August
Arrhenius**
(1859–1927)

Teoria Arrheniusa

Kwasy – substancje dysocjujące z wydzieleniem jonu H^+
(w rzeczywistości jonu hydroniowego H_3O^+)

Zasady – substancje dysocjujące z wydzieleniem jonu wodorotlenowego OH^- .

Teoria Brønsteada i Lowry'ego

Kwas – donator protonu (H^+).

Zasada – akceptor protonu (H^+).

Istnieją pary kwasowo–zasadowe

**Johannes
Nicolaus
Brønsted**
(1879–1947)

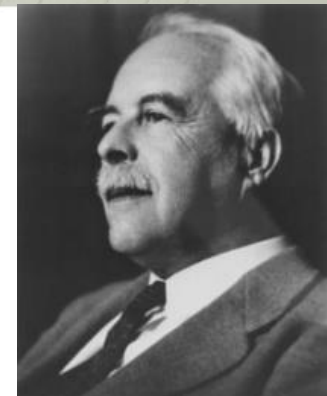
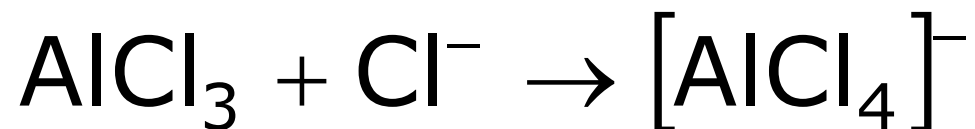
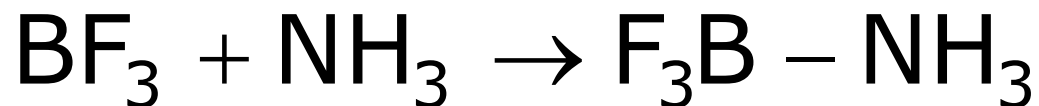
**Thomas Martin
Lowry**
(1884–1936)

Teoria Lewisa

kwaz – akceptor pary elektronowej ,

zasada – donoz pary elektronowej.

kwaz + zasada → produkt

Gilbert Newton
Lewis
(1875–1946)

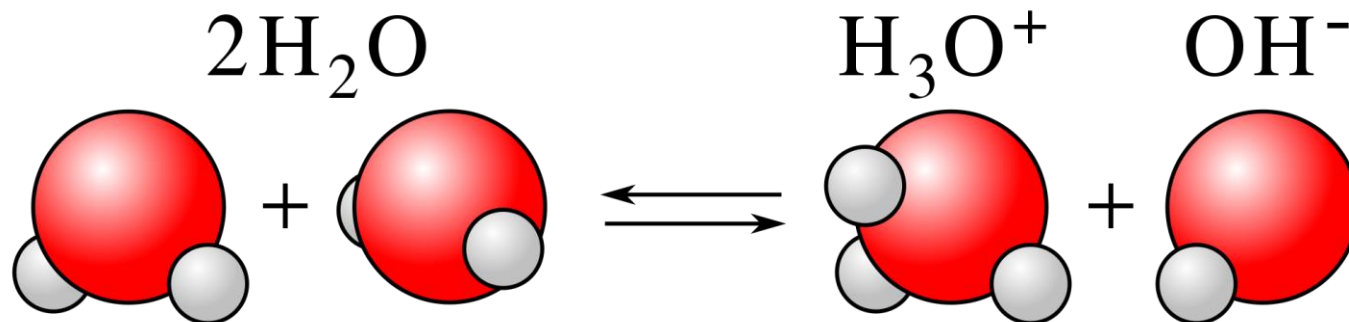
Podsumowanie teorii kwasów i zasad

teoria	kwas	przykład	zasada	przykład
Arrheniusa	dysocjuje na wodór i resztę kwasową	$\text{H}_2\text{SO}_4 \leftrightarrow 2\text{H}^+ + \text{SO}_4^{2-}$	dysocjuje na anion wodorotlenowy i kation metalu	$\text{KOH} \leftrightarrow \text{K}^+ + \text{OH}^-$
Brønsteda-Lowry'ego	donor protonu	$\text{HNO}_3 + \text{H}_2\text{O} \leftrightarrow \text{H}_3\text{O}^+ + \text{NO}_3^-$	akceptor protonu	$\text{NH}_3 + \text{H}^+ \leftrightarrow \text{NH}_4^+$
Lewisa	akceptor pary elektronowej	$\text{BF}_3 + \text{NH}_3 \leftrightarrow \text{BF}_3\text{-NH}_3$	donor pary elektronowej	$\text{AlCl}_3 + \text{Cl}^- \leftrightarrow [\text{AlCl}_4]^-$

Miara kwasowości – pH

Woda dysocjuje w bardzo niewielkim stopniu:

Miara kwasowości – pH

Iloczyn jonowy wody:

$$L_{\text{H}_2\text{O}} = c_{\text{H}^+} \cdot c_{\text{OH}^-} = 10^{-14}$$

$$\text{pH} = -\log c_{\text{H}^+}$$

$0 < \text{pH} < 14$ – skala pH

	steż. H_2SO_4	kw. żołądkowy	kwasek cytrynowy	Cola	ocet	sok pomarańczowy	piwo	kawa	herbata zdrowa	skóra	kw. deszcz	mleko	czysta woda	ślina	krew	woda morsk.	mydło	amoniak	wybielacz	steż. $NaOH$
0	< 1.0	1.5 - 2	2.4	2.5	2.9	3.5	4.5	5.0	5.5	< 5.6	6.5	7	6.5 - 7.4	6.5 - 7.4	8.0	9.0 - 10.0	11.5	12.5	14	

Pomiar pH

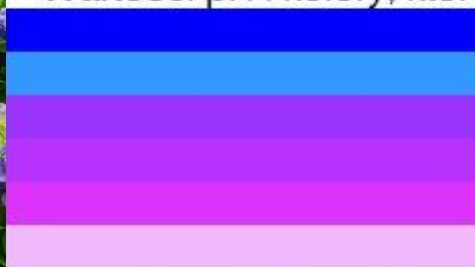
wskaźniki – związki, najczęściej organiczne, które zmieniają zabarwienie ze zmianą pH.

wskaźnik	roztwory kwaśne	zakres pH zmiany barwy	roztwory zasadowe
BBT błękit bromotymolowy	Yellow	6.0 - 7.8	Blue
lakmus	Red	5.0 - 8.0	Blue
Oranż metylowy	Red	2.1 - 4.4	Yellow
Czerwień metylowa	Red	4.2 - 6.0	Yellow
fenoloftaleina	Colorless	8.3-10.0	Magenta
błękit tymolowy	Red	8.0-9.0	Purple

Pomiar pH

Wartości pH i kolory, które przybiera różowa odmiana hortensji:

intensywnie niebieski	pH 4,5
niebieski	pH 5,1
niebiesko-różowy	pH 5,5
ciemnoróżowy	pH 6,5
różowy	pH 6,9
jasnoróżowy	pH 7,4

<http://www.insideyourlife.pl/>

Pomiar pH

papierki wskaźnikowe – bibuła nasączona kilkoma wskaźnikami, zmieniająca barwę w zależności od wartości pH

Zasada działania pH-metru

$$E_{\text{H}/\text{H}^+} = E_{\text{H}/\text{H}^+}^0 + \frac{RT}{2F} \ln c_{\text{H}^+}$$

$$E_{\text{H}/\text{H}^+} = 2.303 \frac{RT}{2F} \log c_{\text{H}^+}$$

$$E_{\text{H}/\text{H}^+} = -0.059\text{pH}$$

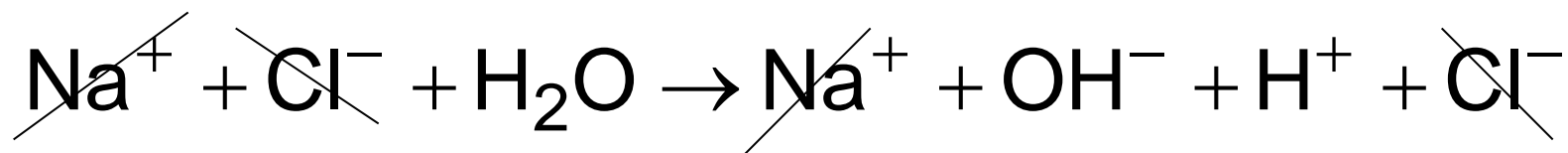

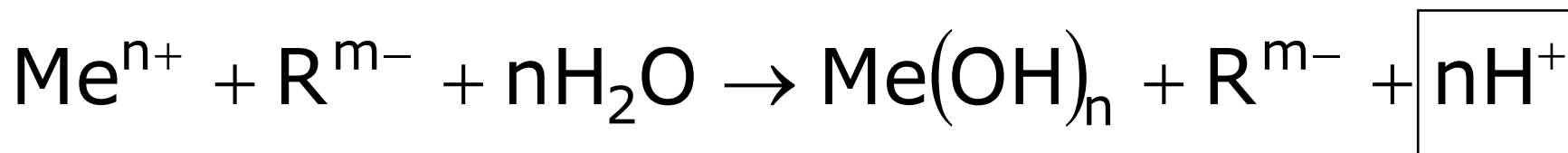
Hydroliza

Hydroliza – reakcja jonów soli z wodą.

**Sole mocnych kwasów i mocnych zasad
nie ulegają hydrolizie.**

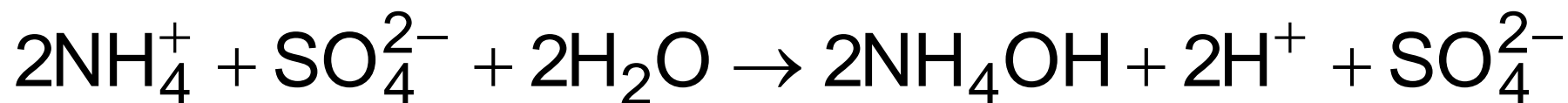

Sale mocnych kwasów i słabych zasad:

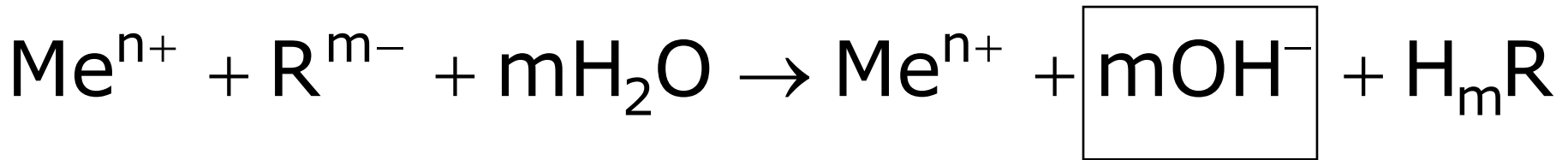

odczyn po hydrolizie kwaśny

pH < 7

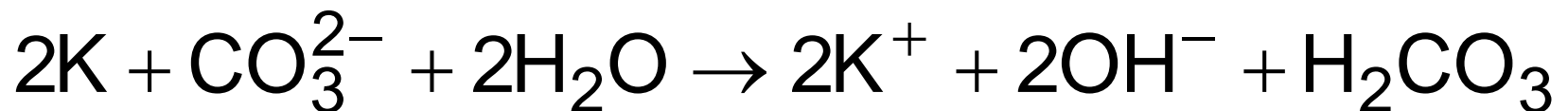

Sole słabych kwasów i mocnych zasad:

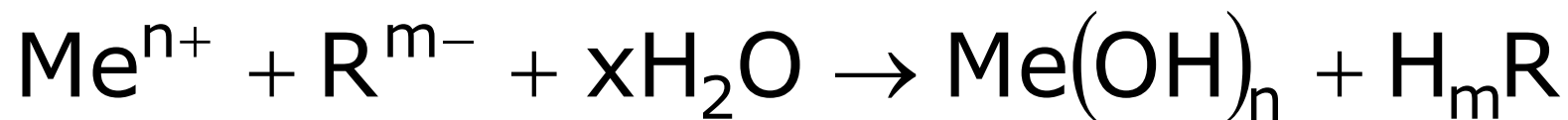

odczyn po hydrolizie zasadowy

pH > 7

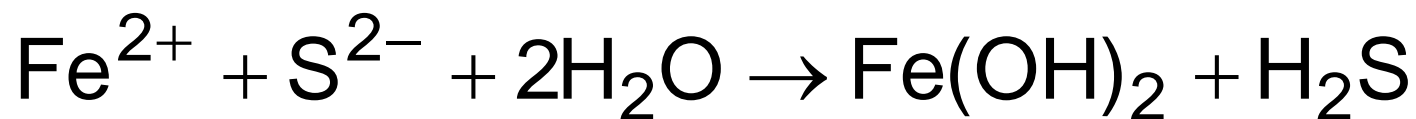

Sole słabych kwasów i słabych zasad:

odczyn po hydrolizie obojętny

pH $\approx$ 7

Roztwory buforowe

Roztwór buforowy – roztwór, którego pH prawie się nie zmienia po dodaniu niewielkich ilości mocnego kwasu, czy mocnej zasady.

Pojemność buforowa

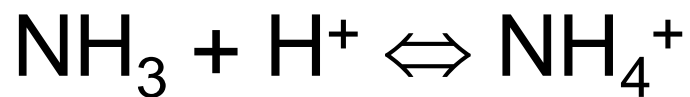
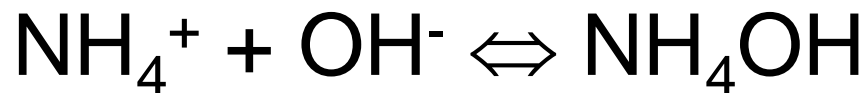
$$\beta = \frac{\Delta n}{\Delta \text{pH}}$$

Δn – ilość moli dodanego kwasu lub zasady,

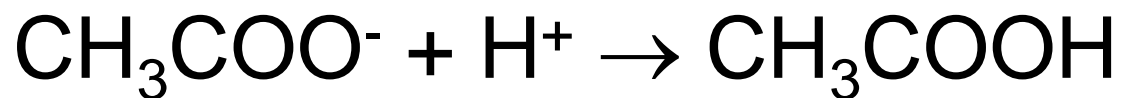
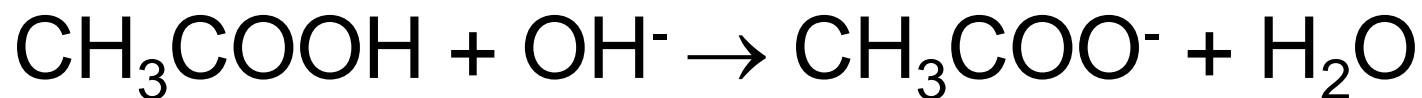
ΔpH – zmiana pH.

Bufor amonowy, pH = 8-11 - wodorotlenek amonu i jego sól z mocnym kwasem.

Bufor octanowy pH = 3,6-5,6 - słaby kwas octowy i jego sól z mocną zasadą,

Dziękuję za uwagę

Niech moc elektrolitów będzie z wami!